

วิสาหกิจชุมชน (จบ)

เมื่อวันอังคารที่แล้ว ผมวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชน และ ชี้ว่างานวิชาการที่ไทยรักไทยมอบให้ มีคณะนักศึกษาคณะเขียน มาเป็นสัมมนาแบบคณะในหมู่ชุมชนไปได้

วันนี้เราลองมาดูว่านิยามและรูปแบบความหมายของ วิสาหกิจชุมชนหมายถึงอะไร

ระบบวิสาหกิจชุมชน โดยนัยของเสรี พงศ์พิศ และ คณะนั้น มองว่า เป็นวิสาหกิจที่มีแนวคิด มุ่งสู่การแปรรูป ผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์โดยครอบครัว ในชุมชน โดยองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อ การบริโภค และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน มีหลักคิดที่สำคัญ คือสร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว เสริมสร้างสภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง ฯลฯ

การแบ่งระดับวิสาหกิจชุมชนเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนครัวเรือนกับระดับชุมชน และระดับเครือข่าย และชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน ทำให้ผมมองว่ายังมีประเด็นซึ่งน่า ถกเถียงกัน นั่นคือ ทางไทยรักไทยมองว่า วิสาหกิจชุมชน แตกต่างไปจาก SME เพราะใช้กฎเกณฑ์เรื่องทุนและแรงงาน มาวัดไม่ได้ เพราะไม่เน้นกำไร

วิธีคิดเช่นนี้หมายความว่า ทั้งระบบเป็นการกลับไปสู่ Primitive commune และเป็นกริยา "ทุน" ที่มีผลพลาด เนื่องจากปัจจุบัน ตามสภาพความเป็นจริงวัฒนธรรมคือทุน และที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคยปรารภว่า ชาดทุน คือกำไร หมายความว่ารัฐยอมขาดทุนเพื่อให้ประชาชนได้กำไร หมายความว่าอะไร มันหมายความว่าในยุคเทคโนโลยี และ โครงสร้างพื้นฐานในสังคมเกษตรกรรมแบบเอเชีย ปัญหาหลักคือความผันแปรทางภูมิอากาศและลักษณะการทลน้ำ ทำนาแบบพืชเชิงเดี่ยว ดังนั้น ถ้าจะมีลักษณะพระราชแบบเอเชีย ก็จะมีโครงสร้างนี้ไว้

แต่รูปแบบการปกครองของไทย เรามีหลักการพิชิตวัฒนธรรม มีค่านิยมเชิงแกร่ง แม้แต่การคบหาสมาคมในยุคอยุธยาหลัก ธรรมการปกครองแบบมหาราชของเปอร์เซียก็เป็นหลักนิยม ที่นำมาใช้ในเอเชียด้วย

อย่างไรก็ตาม วิลคินสัน (R.G. Wilkinson) ในหนังสือ ความยากจนและความก้าวหน้า (Poverty and Progress) ได้ชี้ถึงการสูญเสียสภาพแวดล้อมทั้งธรรมชาติและสภาพการ ผลิตทั่วไปในโลกตะวันตกนั้น เป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนา ซึ่งผิดไปจากยุคจอมพลสฤษดิ์ ธานินทร์ เร่งการพัฒนาตาม แบบอเมริกัน ในการตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่ง ไปปูพื้นโครงสร้างเศรษฐกิจด้วยการตัดถนนหนทางเข้าไปยัง พื้นที่ชนบท

วิธีการนี้เป็นการพัฒนาแบบมีเป้าหมายอื่น เป้าหมายนี้คือ การเข้าไปบังคับให้พื้นที่ชนบท เปิดกว้าง ต่อยุทธศาสตร์อเมริกันที่ "คิดแบบกลไก" ว่าถ้าแก้ไข "ความ ยากไร้ทางวัตถุ" แล้ว ทุกอย่างจะดีเอง

ความหายนะจากการบังคับให้พัฒนาตามรูปแบบนี้ ทำให้ เกิดความไม่สมดุลในส่วนของการพัฒนาด้านจิตใจ อีกทั้ง ราชกุมมองว่า เป็นแหล่งรวมพวกชั่ว ดังมีตำนานว่า เมื่อ เข้าไปในชนบท ก็ไปขูดรีดชนบท กินไก่ชาวบ้านฟรีๆ เป็น ความคับแค้นทางจิตใจ นั่นเอง

ดังนั้น ผมจึงแย้ง อาจารย์เสรี พงศ์พิศ ว่า จะเอารากฐาน ชุมชนแบบ primitive มาใช้เป็นกรอบไม่ได้ เพราะ "ชาดทุน" คือ "กำไร" เป็นการช่วยด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเกษตร แต่เนื่องจากทุ่งนาเป็นหลักใหญ่ และลักษณะรูปแบบการทำงาน เราเป็นไปอย่างกว้างขวาง มีลักษณะเนื้อเดียวกัน ทั้งวิธีการและ การใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีพื้นบ้านนั้นมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะ หน้าที่ เช่น ระบบทลน้ำ และระตืดวิดน้ำ ปรับสู่การใช้เครื่องยนต์ และชุมชนที่เพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวได้ มีวิธีคิดแบบสหกรณ์ เดนมาร์กหรืออย่างที่เรารู้จักกันในนามไร่สวนผสม ซึ่งเกิด จากความคิดภูมิปัญญาไทยในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองแล้ว

จีนเองได้ เหวี แอลลีส์ นักสังคมนิยมชาวนิวซีแลนด์ได้ ใช้หลักคิดเดียวกับนายอ่ำ บุญไทย เจ้าของตำนาน "กฤษฎา กิณหารบนที่ราบสูง" จนเป็นเหตุให้เกิดการถูกกล่าวหาว่าเป็น ขบถในคราวพระองค์เจ้าบรมเดช ตกเป็นเหยื่อการเมืองที่มีนัก พัฒนาชุมชน อย่างกลุ่ม ม.จ.กฤษดากร ส.เสถบุตร และคนอื่นๆ ทำให้การสานต่อวิธีคิดชาดหายไป

สังคมยุโรปที่พัฒนาจากเกษตรกรรม มีการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติไปมาก คำว่า "ประชาสังคมน" ถูกนำมาใช้ อย่างจริงจังก็ภายหลังเกิดการปฏิบัติอุตสาหกรรมแล้ว

ขอเดชะเกี่ยวกับคำว่า "ประชาสังคมน" ที่เราเรียกใช้ทุกวันนี้ ก็เกิดขึ้นหลังความพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมในบ้านเรา ซึ่งเพิ่งตั้งไว้

อาจารย์เสรี พงศ์พิศ และคณะยังมองว่า เราจะยังมีสังคม ที่เรียกว่า วิกฤตภาวะแบบกลมกลืน (ศัพท์ผมคิดขึ้น) ซึ่ง อาจารย์เขียนว่า

"วิสาหกิจชุมชนจะเป็นการเพิ่มศักยภาพ ของระบบเศรษฐกิจ...ในการพัฒนา ความร่วมมือกับเศรษฐกิจภาพรวม"

ความข้อนี้ ทำให้อู่อเหมือนว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนที่เข้าไป เพิ่มเศรษฐกิจทุนนิยมเทียมแฝง ซึ่งผมมองว่าในบทที่เขียน ถึงงานวิจัยวิสาหกิจขนาดย่อมรองอธิบดีนั้นน่าสนใจมาก แต่ อิตาลีนั้นส่วนภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบนเท่านั้นที่ วิสาหกิจ SME พัฒนาความหลากหลาย ขณะที่ตอนล่างอิตาลี ก็ยังล้าหลังมีกลุ่มอิทธิพลกำหนดรูปแบบของธุรกิจแบบมาเฟีย

ซึ่งส่วนนี้จะมีปัญหา เนื่องจากการพัฒนาของการกระจาย อำนาจลงไปด้วยการโอนงบประมาณสู่อบต.อาจพัฒนาเป็น เครือข่ายมาเฟียได้โดยง่าย

ทุกวันนี้ มาเขียนต่างจังหวัด ได้ก้าวขึ้นมาเล่นการเมือง กลายเป็นผู้ลงและใช้พรรคพวกหาเงินโดยการผูกขาดเลือกตั้ง ในพรรคไทยรักไทยก็มีตัวนี้ มีมุ้งต่างจังหวัดและเป็นมุ้ง ที่เข้มแข็งเสียอีก

ขณะที่กันอย่างไรอาจารย์เสรี พงศ์พิศ อ่านแล้ว ส่งบทความมาร่วมกับผมได้เสมอครับ !